

HÖGSTA DOMSTOLENS

BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 17 december 2009

T 2430-09

KÄRANDE

TA

Ombud: Advokat JS

SVARANDE

Staten genom Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Skadestånd

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avvisar TAs talan.

TA ska ersätta staten för rättegångskostnad med tiotusen (10 000) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

TA har i en stämningsansökan vid Högsta domstolen väckt talan mot staten och yrkat att staten ska förpliktas att betala ideellt skadestånd. Han har gjort gällande att han lidit skada på grund av långsam handläggning och uppenbart felaktig rättstillämpning i den process där han yrkat ersättning för att han, genom statens överenskommelse den 24 oktober 1986 med dåvarande Tyska Demokratiska Republiken (DDR), berövats sina rättigheter att göra gällande förmögenhetsrättsliga anspråk för den fastighet som DDR ianspråktagit efter andra världskriget.

Staten genom Justitiekanslern har yrkat att Högsta domstolen skall avvisa käromålet.

Staten har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

SKÄL

TA har yrkat ersättning av staten för ideell skada på grund av långsam handläggning av ett tvistemål som har varit anhängigt såväl vid tingsrätt som

i hovrätt och Högsta domstolen. I sin stämningsansökan har han åberopat artikel 6 i Europakonventionen, som innehåller en bestämmelse om rätt till rättegång inom skälig tid. Han har också hänvisat till 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207), som föreskriver att staten ska ersätta skada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten svarar. I sitt svar på statens avvisningsyrkande har TA anfört att han åberopar uppenbart felaktig rättstillämpning i strid mot skadeståndslagen såsom en självständig grund.

Till stöd för att Högsta domstolen är behörig att pröva målet som första instans har TA åberopat 3 kap. 10 § skadeståndslagen.

Enligt den åberopade bestämmelsen ska talan om ersättning enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen med anledning av en dom eller ett beslut av Högsta domstolen eller en hovrätt väckas i Högsta domstolen. Detsamma gäller i fråga om en dom eller beslut av Regeringsrätten. I 3 kap. 2 § skadeståndslagen föreskrivs att staten ska ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten svarar, samt skada på grund av att någon kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § skadeståndslagen genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning. Enligt det sist nämnda lagrummet ska kränkningen ha skett genom något av vissa närmare angivna brott.

TAs talan avser ersättning för ideell skada utan samband med personskada eller sakskada. Han påstår inte att det har förekommit något brott som kan föranleda ersättning för kränkning. Det är således inte fråga om en talan enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen och därmed kan Högsta domstolen inte

med direkt tillämpning av 10 § i samma kapitel vara behörig att pröva talan som första instans.

Regleringen i skadeståndslagen innebär att staten normalt inte är skyldig att ersätta ideell skada som uppkommer vid myndighetsutövning. Vid sidan av skadeståndslagen har det emellertid skett en rättsutveckling grundad på Europadomstolens praxis. Europadomstolen har i en lång rad avgöranden lagt fast hur bestämmelsen om rätt till rättegång inom skälig tid ska tillämpas (se Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 3 uppl., 2007 s. 262 ff.). I fall där kravet på prövning inom skälig tid inte har respekterats och den enskilde inte har fått tillräcklig gottgörelse på nationell nivå brukar Europadomstolen ålägga staten att betala ideellt skadestånd till den enskilde (se t.ex. Europadomstolens domar *Kudla v. Poland* [GC], no. 30210/96, ECHR 2000-XI och *Scordino v. Italy* (no.1) [GC], no. 36813/97, ECHR 2006-V). Högsta domstolen har anslutit sig till denna praxis. I fall där ideell skada på grund av långsam handläggning inte kan ersättas med stöd av skadeståndslagen ska sådan ersättning kunna dömas ut utan särskilt lagstöd, när det krävs för att Sverige ska uppfylla sina förpliktelser enligt Europakonventionen. (Se NJA 2005 s. 462.) Det är alltså fråga om en särskild rätt till skadestånd, som inte grundas på skadeståndslagen. Bestämmelsen i 3 kap. 10 § skadeståndslagen är inte direkt tillämplig på en sådan talan.

Frågan kan emellertid ställas om det finns skäl att tillämpa forumbestämmelsen i 3 kap. 10 § skadeståndslagen analogt när talan förs om ersättning för ideell skada på grund av att rätten till rättegång inom skälig tid inte har respekterats. Skälen bakom s.k. *forum privilegiatum*, som ligger till grund för bestämmelsen (se prop. 1972:5 s. 379 ff.), gör sig gällande även när talan förs om ideellt skadestånd för långsam handläggning, särskilt om fel eller

försummelse vid myndighetsutövning åberopas. Eftersom det ofta kan vara så att målet har handlagts i hovrätt, Högsta domstolen eller Regeringsrätten, skulle emellertid resultatet av en analog tillämpning av paragrafen bli att många av dessa mål skulle ha forum i Högsta domstolen som första instans. Detta är inte någon lämplig ordning. Både i den nyligen genomförda utredningen om skadeståndsfrågor vid kränkning (Ds 2007:10 s. 71 och 76) och i underrättspraxis har också antagits att en talan om ideellt skadestånd för långsam handläggning generellt ska väckas vid laga domstol för tvistemål i allmänhet.

Det anförda innebär att övervägande skäl talar emot en analog tillämpning av 3 kap. 10 § skadeståndslagen i nu aktuellt hänseende. Den omständigheten att – som är fallet i förevarande mål – den som begär ersättning även hänvisar till felaktiga beslut som enligt hans mening bidragit till dröjsmålet kan inte leda till en annan bedömning så länge som det inte görs gällande att det under handläggningen har begåtts brott som kan föranleda ersättning för kränkning (se 3 kap. 2 § 2 skadeståndslagen). Det bör tilläggas att bedömningen också kan bli en annan om det vid sidan av ersättning för ideell skada begärs ersättning för ekonomisk skada (se 3 kap. 2 § 1 skadeståndslagen), en fråga som är aktuell i ett annat vid Högsta domstolen anhängigt mål (T 333-09). Om några sådana fall är här inte fråga.

Den nyss beskrivna utvecklingen i skadeståndsrätten kunde inte förutses när bestämmelsen i 3 kap. 10 § skadeståndslagen kom till, och bestämmelsen kan knappast sägas vara anpassad till de nu gällande reglerna om statens skadeståndsansvar. Rättstillämpningen har också fått göra avsteg från annars rådande principer. I förevarande mål bestäms sålunda forum efter den rätts-

följd som yrkas och inte efter den grund som åberopas (jfr NJA 2004 s. 743 och Ekelöf och Boman, Rättegång II, 8 uppl., 1996 s. 44). Problemen kan inte få en tillfredsställande lösning utan lagstiftarens ingripande (jfr dir. 2009:40).

I enlighet med det anförda ska statens avvisningsyrkande bifallas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Leif Thorsson,
Severin Blomstrand (referent) Torgny Håstad och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Monica Björnfot Spaak